СЕРІЯ «Економіка»

УДК 330.322:316.422]:[316.32:004]](477)(045)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-3\(9\)-278-295](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-3(9)-278-295)

Ільїна Анастасія Олександрівна кандидат економічних наук, член Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Київський національний торговельно-економічний університет, вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, тел.: (044) 531-49-17, e-mail: nnnasta@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0002-6374-7078>

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ У РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Питання взаємодії інвестицій та інновацій набуває все більшої актуальності за часів реформування української держави з поступовим її переходом з постіндустріального суспільства до інформаційного. Іншими словами, перехідна економіка України шляхом розвитку електронної держави виступає в якості процесу розвитку інноваційної інфраструктури. Основним завданням електронної держави є зміцнення відносин між державою та суспільством, що сприятиме посиленню громадського контролю за органами публічної влади, тоді як останні матимуть можливість виконувати свої повноваження оперативно, ефективно та результативно. Метою інвестицій в людський капітал є удосконалення діяльності органів публічної влади в рамках євроінтеграційних прагнень України. Останні в свою чергу потребують утворення єдиної системи електронної взаємодії між представниками публічного та приватного секторів, що в подальшому зробить їх діяльність прозорою та доступною кожному громадянину України.

Час, коли в органах публічної влади кур'єри постійно працювали на користь адресатів службових документів, а представники відповідних органів з нетерпінням очікували своєї черги одержання надісланих документів через канцелярію, минув. А оскільки реформування системи державного управління спрямовано на розвиток тих чи інших галузей діяльності, воно передбачає перетворення старої галузевої системи у нову, що потребує вкладення певної суми коштів в інноваційні об'єкти. До них можна віднести будівництво / реконструкцію закладів освіти, науки, культури, охорони здоров'я, соціальної

допомоги, туризму, спорту, а також благоустрій території.

Разом з тим, реалізація корисних для суспільства та вигідних для держави інвестиційних проектів в інновації потребує розвитку системи електронного урядування, яка б забезпечувала проходження всіх етапів інвестиційного процесу на засадах відкритості та прозорості. Тут інформація про зініційований певною установою інвестиційний проект має бути відома кожному громадянину України, який через сайт того чи іншого органу публічної влади матиме можливість ознайомитись з інформацією про інвестиційний проект, проконсультуватись з питань щодо його реалізації і взяти участь в обговоренні.

Ключові слова: інвестиції, людський капітал, інновації, інформація, інформаційне суспільство, електронне урядування, електронна держава.

Irina Anastasiia Oleksandrivna Candidate of Economic Sciences, Member of the Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration, Associate Professor of Public Administration, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyoto St., 19, Kyiv, 02156, tel.: (044) 531-49-17, e-mail: nnnasta@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0002-6374-7078>

THE ROLE OF INVESTMENTS IN HUMAN CAPITAL IN THE DEVELOPMENT OF THE INFORMATION SOCIETY

Abstract. The issue of the interaction between investments and innovations is becoming increasingly important during the reform of the Ukrainian state with its gradual transition from the post-industrial to the information society. In other words, Ukraine's transition economy through the development of the electronic state acts as a process of the development of the innovation infrastructure. The main task of the electronic state is to strengthen relations between the state and society, which will better public oversight over public authorities, while the latter will be able to exercise their powers promptly, efficiently and effectively. The purpose of the investment in human capital is to improve the activities of public authorities in the framework of Ukraine's European integration aspirations. The latter, in turn, require the formation of a single system of electronic interaction between representatives of the public and private sectors, which in the future will make their activities transparent and accessible to every citizen of Ukraine.

Gone are the days when couriers in public authorities constantly worked for the recipients of official documents, and the representatives of relevant authorities were looking forward to receiving their documents through the office. And since the reform of the public administration system is aimed at the development of certain industries, it involves the transformation of the old industry system into a new one, which requires

investing a certain amount of funds in innovative facilities. These include the construction / reconstruction of educational, scientific, cultural, health care, social assistance, tourism, sports, and landscaping facilities.

At the same time, the implementation of useful for society and beneficial for the state investment projects in innovations requires the development of the electronic governance system that would ensure the passage of all stages of the investment process on the basis of openness and transparency. Here, the information about the investment project initiated by a certain institution should be known to every citizen of Ukraine, who will have the opportunity to read the information about the investment project, consult on its implementation and participate in discussion through the relevant website of a public authority.

Keywords: investments, human capital, innovations, information, information society, electronic governance, electronic state.

Постановка проблеми. Людський капітал є важливим фактором впливу на рівень життя населення, оскільки збільшення кількості робочих місць сприяє зміцненню, з одного боку, економічної системи, завдяки чому держава матиме можливість вкладати кошти у важливі для суспільства інноваційні об'єкти, з іншого – здорового суспільства за рахунок одержання населенням необхідних видів послуг високої якості від реалізованих інноваційних об'єктів.

Відповідно, першоджерелом розвитку людського капіталу є освіта, завдяки якій представники суспільства можуть за власним вибором одержати професію в інших галузях діяльності, а саме: охорони здоров'я, культури, соціального захисту, туризму, спорту та ін. [1, С. 346]. Тут освіта слугує фактором розвитку науки і, отже, науково-технологічного прогресу, який дозволяє надавачам необхідних послуг задовольняти як інформаційні, так і фізіологічні потреби населення, що зрештою породжує в одержувачів цих послуг потреби у професійному навчанні та спонукає їх удосконалювати рівень знань та навичок і, отже, вступати до престижних закладів вищої освіти. Це надає громадянам можливості працевлаштовуватись у престижні установи в тій чи іншій галузі з метою здійснення діяльності, яка сприятиме розвитку людського капіталу.

Сьогодні основна проблема надання освітніх послуг полягає в організації самого освітнього процесу з боку як органів публічної влади, які здійснюють управління в сфері освіти, так і працівників закладів освіти. Це стосується в першу чергу розробки положень про систему навчання та процес оцінювання учнів, слухачів та студентів тих чи інших закладів освіти, особливо в умовах пандемії COVID-19, коли зростають потреби у створенні нових і удосконаленні існуючих Інтернет-технологій для проведення викладачами занять дистанційно. Тут особливо слід звернути увагу на посилення вимог застосування викладачами

інтерактивних методів навчання (тестування, ситуаційні завдання, рольові ігри, метод малих груп, інтерактивна дошка та ін.) з метою навчити слухачів розуміти сутність теоретичних питань [2, С. 1302-1303]. Такий підхід значно зменшить рівень плагіату в навчальному процесі та в подальшому дозволить обрати вірний шлях до обрання професії й застосовувати набуті теоретичні знання на практичному рівні. А це, в свою чергу, значно поліпшить інвестиційний клімат в галузях людського капіталу країни.

Удосконалення системи освіти в Україні потребує реформування системи державного управління шляхом впровадження новітньої системи електронного урядування як регулюючого інструменту забезпечення прозорого складання та виконання органами публічної влади показників економічного і соціального розвитку на ряду з потребами населення країни у визначений термін. Тут необхідно розглянути питання щодо внесення змін до окремих положень Бюджетного та Податкового кодексів України, Законів України та підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють систему державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку людського капіталу висвітлюються такими науковцями як М. Дзямучич, О. Лотиш, О. Самборська, О. Сахненко, І. Смирнова тощо. Разом з тим, проблеми інвестування у людський капітал досліджували такі науковці як В. Лагутін, В. Панченко, О. Продіус, А. Чечель та ін. Однак вплив інновацій людського капіталу за рахунок вкладених коштів у розвиток електронного урядування, що слугуватиме розвитку інформаційного суспільства, залишається мало вивченим та потребує проведення подальшого дослідження.

Мета статті – дослідити особливості інвестування в інновації людського капіталу шляхом впровадження системи електронного урядування в органи публічної влади в умовах реформування системи державного управління.

Виклад основного матеріалу. Останні події новітньої епохи в Україні зумовили активувати громадську позицію населення по відношенню до органів публічної влади, що спонукало державу розробити Стратегію реформування державного управління на період до 2021 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р [3], в основі якої лежить поступовий перехід з паперового формату документування інформації стосовно виконання стратегічних планів до електронного.

Постійні конфлікти, які виникали між державою та суспільством, між державним та приватним секторами змусили державу застосовувати заходи щодо підвищення рівня прозорості діяльності суб'єктів управлінських відносин, оскільки закритість процесу прийняття рішень органами публічної влади породили в суспільства значну недовіру до влади. Це в першу чергу стосується прийняття владних рішень щодо реалізації / відхилення тих чи інших

інвестиційних проєктів, які займають найважливішу позицію у формуванні та розвитку соціальної сфери, що охоплює ряд галузей діяльності в напрямку задоволення потреб населення країни.

Відповідно, розвиток стратегічного мислення в представників органів публічної влади потребує значного внесення змін до Закону України «Про вищу освіту», які передбачатимуть запровадження до спеціалізованих закладів вищої освіти електронних систем, що дозволили б майбутнім фахівцям за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» навчитися аналізувати інформацію та з урахуванням виявлення негативних факторів впливу спланувати майбутню стратегію розвитку таким чином, щоб запобігти їх впливу на розвиток людського капіталу в подальшій перспективі. Крім того, це послугує розумінню одержувачами освітніх послуг – майбутніми фахівцями за іншими спеціальностями міжгалузевої взаємозалежності.

Так, людський капітал не існує без інвестицій у соціальну сферу, яка включає в себе галузі науки, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, туризму та спорту, фактором взаємозалежності яких є галузь освіти як першоджерело розвитку людського капіталу. Завдяки інвестицій у відповідні галузі люди одержують знання та практичні навички, медичні послуги й послуги соціального захисту. Все це сприятиме підвищенню продуктивності праці робітників установ державного та приватного секторів, що значно впливає на збільшення доходів і, отже, рівня життя населення [4, С. 151].

Звідси слідує, що аналіз інвестицій у людський капітал потребує виміру якості підготовки / перепідготовки фахівців в економічній та соціальній сферах, а також кваліфікованого персоналу під час проходження навчання за програмами підвищення рівня професійної компетентності. Йдеться про формування інтелектуального капіталу, в основі якого лежить розуміння персоналом взаємозалежності між економічним, соціальним та екологічним розвитком, що в цілому формує сталий розвиток, посилення контролю за яким можливе за умов розвитку української держави як електронної [5, С. 66].

Таким чином, розглянемо міжгалузеву взаємодію в соціальній сфері, в основі розвитку якої лежить галузь освіти (рис. 1).

Рис. 1. *Освіта як основа формування та розвитку людського капіталу*
Примітка: сформовано автором

Як видно з рис. 1, освіта є визначальною галуззю, яка формує інші галузі соціальної сфери, взаємозалежність яких пояснюється неможливістю їх розвитку без інвестування у сферу освіти.

Так, не існує без освіти науки, як основи розвитку інформаційного суспільства, де інформація становить основу формування знань в тій чи іншій галузі діяльності, набуття практичних навичок щодо застосування одержаних під час навчання знань на практичному рівні і, отже, формування людських відносин під час електронної взаємодії.

З одного боку, наука є поглибленим процесом одержання теоретичних знань, в основі яких лежить розуміння взаємозалежності між тими чи іншими явищами / процесами, внаслідок чого людина набуває практичних навичок фільтрування інформації. Іншими словами, це розуміння людиною того, яка інформація є важливою чи неважливою, корисною чи шкідливою для сприйняття адресатами, що врешті-решт стає фактором формування культури, від якої залежить гармонізація розвитку суспільства. З іншого боку, наука є поштовхом до створення нових технологічних можливостей в країні з приводу роботи з інформацією за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Це спонукатиме органів публічної влади укладати договори з фірмами-виробниками програмних забезпечень, впровадження яких дозволить використовувати новітні електронні системи для обробки одержаної інформації, подальшого її використання під час виконання службових повноважень та надання до інших

представників державного та приватного секторів. Адже саме перероблена інформація, тобто знання є продуктом відносин між державою та суспільством. Так, за допомогою використання спеціалізованих електронних систем підзвітні установи (центри) з питань надання соціальної допомоги матимуть можливість проводити роз'яснювальну роботу серед більшої частини населення. До цих заходів можна віднести пропаганду здорового способу життя; виділення ряду проблем негативних наслідків від насильства у сім'ї, цькування з боку вчителів та однолітків у закладах освіти, керівництва та колег по роботі; запобігання використанню Інтернет-джерел із шкідливою для сприйняття інформацією, застосування якої сприятиме руйнуванню морально-етичних та культурних цінностей як в індивідуума, так і в окремих груп індивідуумів, що зрештою може не лише уповільнити сталий розвиток країни, але й надати зворотного ефекту.

Якщо взяти до уваги галузь культури, яка формує морально-етичні принципи відносин у суспільстві, то тут йдеться також про потреби населення щодо одержання нових знань про культурні звичаї та традиції різних народів зарубіжних країн світу. У цьому випадку розвиток галузі культури сприятиме розвитку галузі туризму, завдяки якій людина може подорожувати за кордон за рахунок оформлення віз (у разі потреби) та занесення необхідних документів до бази даних туристичного агентства з метою подальшої обробки інформації про особу та ідентифікації її як туриста під час перетину нею кордону. В такому разі впровадження ІКТ в галузь туризму створює зручні умови для закордонних поїздок, що дозволяє розширювати кругозір значної частини населення країни на основі пізнання культури населення в інших країнах світу. Завдяки цьому людина набуватиме вмінь та навичок обробляти та фільтрувати запозичену інформацію в процесі здійснення інноваційної діяльності на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності. Більш того, туристичні подорожі сприятимуть проведенню різноманітних спортивних заходів під час активного відпочинку (походи в гори, велосипедні екскурсії, запливи та ін.), що значно підвищує рівень працездатності людини та зміцнює її здоров'я.

Говорячи про галузь соціального захисту населення, то тут соціально-роз'яснювальні роботи сприяють розвитку галузі охорони здоров'я, в основі якої мають лежати: недопущення виникнення в представників населення соціально-небезпечних захворювань внаслідок недодержання ними здорового способу життя та використання шкідливої інформації через мережу Інтернет або шляхом закупівлі відповідних аудіо- та відеоматеріалів в об'єктах торгівлі; зниження рівня стресових обставин під час перебування в закладах освіти та/або виконання службових повноважень на робочих місцях, що сприятиме зниженню рівня серцево-судинних та онкологічних захворювань, нервових та психічних розладів, запобігає порушенню сну, а також виникненню депресій; попередження про

спадкові та професійні захворювання та ін. Все це зумовить державу проводити реформи в галузі охорони здоров'я, діяльність якої в переважній більшості випадків буде спрямована не на усунення вже отриманих негативних наслідків, а на їх запобігання в подальшій перспективі. Сюди можна віднести удосконалення електронних систем, зокрема eHealth, з метою ведення в закладах охорони здоров'я обліку тих чи інших захворювань задля застосування різноманітних заходів щодо виявлення факторів їх виникнення та подальшого їх запобігання. Поряд із цим має місце й вкладання коштів у створення оздоровчих центрів, де проводяться заходи лікувальної фізичної культури, масажні процедури і т. п., в тому числі з використанням ІКТ. Все це стане першим кроком до формування здорового та працездатного суспільства, представники якого стануть ставитися до свого здоров'я з відповідальністю, яка полягає у правильному харчуванні, регулярному занятті фізичними вправами та додержанні режиму дня, що також дисциплінує людину як такого працівника, що усвідомлює свою відповідальність перед державою та суспільством.

Як бачимо, розвиток людського капіталу відіграє величезну роль у формуванні електронної держави як, перш за все, демократичної форми відносин, що сприятиме розвитку інформаційного суспільства на засадах створення здорової нації країни. Однак людський капітал потребує інноваційних підходів до формування, що полягає у збільшенні обсягу інвестування в інноваційні об'єкти соціальної сфери за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, а також національних та іноземних підприємств, установ та організацій державної та приватної форм власності. Сюди відносяться витрати у: будівництво / реконструкцію закладів освіти, науки, культури, туризму, соціальної допомоги, охорони здоров'я, спорту, а також надання освітніх, інформаційних, медичних, спортивних, туристичних та інших соціальних послуг, включаючи профілактику захворювань, дієтичне харчування та поліпшення життєвих умов [6, С. 190-191]. Разом з тим, регулюючи процес інвестування в інноваційні об'єкти соціальної сфери, органам публічної влади необхідно опрацьовувати механізм управління людським капіталом, який повинен відповідати меті інвестиційного проекту, забезпечувати проведення оцінки ефективності інвестиційного проекту та рівня професійної компетентності суб'єктів інвестування, включаючи кількісні та якісні показники оцінювання, формувати прогностичні показники з урахуванням можливих змін у процесі прийняття управлінських рішень під впливом економічних і соціальних факторів (валютний курс, темп інфляції, рівень безробіття та ін.); визначати вигоду для інвестора, реципієнта інвестицій, галузі інвестування, суспільства та держави [7, С. 52].

Крім того, органи публічної влади повинні враховувати основні причини виникнення проблем та негативних тенденцій розвитку інноваційної діяльності,

що в свою чергу негативно відображається на формуванні людського капіталу. До них відноситься: низький рівень державної підтримки інноваційних установ; слабка дієвість нормативно-правової бази з питань розвитку інноваційної інфраструктури; надмірна складність процедури проведення реєстрації, ліцензування, сертифікації об'єктів інвестування, а також системи контролю і дозвільної практики на використання новостворених інноваційних об'єктів; відсутність стратегічного мислення керівної ланки управління в процесі розробки інвестиційних пропозицій щодо вкладення коштів в інноваційні об'єкти, що також характеризується низьким рівнем ефективності реалізації державної інноваційної політики. Вирішення цих проблем потребує налагодження контактів між органами публічної влади, закладами освіти, установами-інвесторами та реципієнтами інвестицій [8, С. 65].

Враховуючи зазначене, в Україні не вистачає продуманої стратегії з відбору інвестиційних пропозицій щодо вкладення коштів в інноваційні об'єкти. Іншими словами, під час відбору не враховується мета інвестиційного проекту, яка націлює на проведення оцінювання рівня вигоди для держави та суспільства задля співвідношення між визначеними показниками. Таке співвідношення і дозволяє зробити вимір того, наскільки відповідний проект є інноваційним, що дозволяє об'єктивно проводити відбір інвестиційних пропозицій [9]. В такому разі стратегічне планування інвестицій повинно включати в себе попереднє оцінювання рівня інноваційної спрямованості інвестиційних проектів за якісними та кількісними показниками (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення показників оцінювання рівня інноваційної спрямованості інвестиційних проектів

№ з/п	Група показників	Якісні показники	Кількісні показники
1	Ризику	Диверсифікація	Дисконтна ставка
2	Ефективності	Належність проекту до інвестиційної програми, передбаченої інвестиційною стратегією	Дисконтований чистий прибуток
		Інноваційні рішення	Рентабельність інвестицій
		Альтернативи проекту	Рентабельність власного капіталу
		Позитивний імідж установи	Коефіцієнт сталого зростання
3	Інвестиційної активності	Створення стимулів для управління	Збільшення обороту капіталу
		Плинність персоналу установи	Збільшення доходу на 1 євро інвестицій
		Синергізм (співпраця) між	Інтенсивність основного капіталу

		установами	
4	Фінансової стійкості	Достовірність інформації про проект (сертифікація, експертні висновки)	Співвідношення власних та позикових джерел фінансування
5	Відповідності	Відповідність проекту цілям та напрямкам інвестиційної стратегії, поточній та прогнозованій економічній ситуації	Обсяг інвестицій для залучення інвестиційних ресурсів з часом

Примітка: сформовано автором на основі джерела: [9]

Як видно з табл. 1, кожна група включає в себе кількісні та якісні показники, що взаємозалежать між собою. Так, якщо йдеться про показники ризику, то від ефективності здійснення диверсифікації, тобто володіння установою різними фінансовими активами, залежить і результат розрахунку дисконтної ставки, яка визначає поточну вартість проекту на основі визначення прогнозованих грошових потоків, які одержуватиме установа протягом строку реалізації інвестиційного проекту з урахуванням тих чи інших факторів впливу (валютний курс, темп інфляції та ін.).

Говорячи про показники ефективності, то, по-перше, якщо інвестиційний проект внесений до державної / місцевої цільової програми, що передбачена відповідною затвердженою Урядом стратегією розвитку, інвестор матиме більше шансів одержати інвестиційний прибуток, оскільки за рахунок державної підтримки він менше витрачатиме коштів в інноваційний об'єкт, який зазвичай передбачає вкладення великої суми коштів. По-друге, наявність прийнятих Урядом рішень відповідності проекту інтересам суспільства та держави тягне за собою збільшення рентабельності інвестицій завдяки високому рівню інвестиційного попиту на реалізований проект. По-третє, наявність вибору найкращих проектів серед існуючих слугує значним фактором ефективності використання установою власного капіталу, частина якого передбачена для вкладення коштів у реалізацію інвестиційних проектів. По-п'яте, позитивний імідж установи забезпечує сталий розвиток, оскільки, користуючись попитом населення, її діяльність приносить прибуток і сприяє поповненню дохідної частини бюджету за рахунок одержаного нею прибутку.

Розглядаючи показники інвестиційної активності, то тут величезну роль відіграє створення стимулів в установі для управління процесом інвестування, як, наприклад, активізація інвестиційної діяльності на основі державно-приватного партнерства. Даний стимул значно прискорює процес повернення вкладених коштів приватною установою за рахунок збільшення попиту на інвестиційну продукцію та зменшення витрат на її реалізацію, тоді як витрати державної

установи можуть враховуватися у виконання показників державної / місцевої цільової програми і, разом з цим, компенсуватися податковими надходженнями від інвестиційного прибутку приватної установи. Крім того, активізація інвестиційного процесу як державних, так і приватних установ потребує зменшення плинності персоналу, яка характеризується рівнем його незадоволеності від умов роботи, через які виникає недоодержання коштів. Для цього необхідно налагодити міцну співпрацю між іншими підприємствами, установами й організаціями незалежно від форм власності задля набуття досвіду з питань підвищення рівня конкурентоспроможності, що зрештою слугуватиме фактором збільшення рівня інтенсивності основного капіталу.

Фінансова стійкість установи є показником відображення достовірності інформації про висунуті нею інвестиційні проекти, рівень якої перевіряється представниками органів публічної влади, що проводять експертизу результатів оцінювання інвестиційних проектів під час процедури реєстрації, з метою надання дозволу на їх реалізацію. Тут перевищення позикових джерел фінансування над власними означає низьку спроможність установи належним чином розподіляти власні кошти на інвестування, що зрештою спричиняє потребу у збільшенні запозичених коштів в інших підприємств, установ та організацій будь-якої форми власності. А це також відбивається на якості проведення оцінки інноваційної спрямованості інвестиційних проектів.

Також, важливу роль відіграє відповідність проекту цілям та напрямкам інвестиційної стратегії на основі зіставлення суми коштів, передбачених у стратегічному плані, та обсягу інвестицій, передбачених для залучення установою інвестиційних ресурсів з часом. Така процедура дозволяє визначити рівень прозорості діяльності суб'єктів інвестування, від якого значною мірою залежить рівень ризику недоодержання державою бюджетних коштів у зв'язку з використанням установою-інвестором офшорних зон для ухилення від сплати податку на прибуток від інвестиційної діяльності, а також неправомірною співпрацею з фірмами-виробниками з метою реалізації інвестиційного проекту, націленого на вигоду саме цієї установи, а не суспільства та держави.

Таким чином, запровадження органами публічної влади системи управління інформацією стосовно здійснення підприємствами, установами та організаціями інвестиційної діяльності, яка повинна відповідати стратегічним цілям держави, потребує розробки чіткого стратегічного плану вкладання державою коштів у закупівлю необхідних програмних забезпечень задля впровадження їх в цілях використання спеціалізованих електронних систем з боку фахівців, які проводять експертизу інвестиційних проектів. В такому разі, забезпечення проведення органами публічної влади якісної перевірки інвестиційних проектів на рівень інноваційної спрямованості потребує цифрової трансформації установи-інвестора

(ініціатора проекту) шляхом повномасштабного переходу на цифрову платформу, яка надає можливості експертам проводити перевірку зафіксованої інформації про інвестиційний проект в процесі використання цієї платформи [10].

Отже, вказана вище інформація ще раз підтверджує взаємозв'язок між інвестиціями та людським капіталом, здатним впроваджувати інновації в галузі діяльності, які охоплює соціальна сфера, здійснюючи управління процесом інвестування шляхом використання ІКТ. Все це супроводжується створенням електронної держави як основи формування електронної демократії шляхом переходу країни до інформаційного суспільства (рис. 2).

Рис. 2. Людський капітал як фактор розвитку інформаційного суспільства
Примітка: сформовано автором

Як видно з рис. 2, інвестиції в людський капітал, що здійснюються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, забезпечують розвиток соціальної сфери, яка включає в себе найважливіші галузі, діяльність яких здійснює прямий вплив на рівень життя та добробут населення (освіта, наука, культура, туризм, соціальний захист, охорона здоров'я, спорт). Більш того, інвестиції в людський капітал забезпечують формування інтелектуального капіталу, спрямованого на реалізацію інноваційної продукції за рахунок вкладення установами власних та запозичених коштів, що зрештою надає

можливості органам публічної влади налагодити партнерські відносини із фірмами-виробниками та закупляти інноваційні технології задля впровадження їх в процес управління людським капіталом на основі використання ІКТ. Це також значною мірою прискорює перехід країни від традиційної форми відносин між державою та суспільством до електронної, що суттєво активізує розвиток інформаційного суспільства, де людина і громадянин відіграють основну роль у побудові демократичної та процвітаючої держави.

Так, 20 вересня 2017 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку електронного урядування в Україні (далі – Концепція) [11]. Враховуючи положення Концепції, спробуємо розглянути процес застосування напрямків її реалізації на прикладі проходження стадій інвестування (табл. 2).

Таблиця 2

**Процес реалізації інвестиційного проекту за умов виконання плану заходів
Концепції розвитку електронного урядування в Україні**

№ з/п	Напрямок Концепції	Планові елементи Концепції	Стадії протікання інвестиційного процесу
1	Модернізація публічних послуг	Електронні послуги	Інформування про інвестиційний проект
		Відкриті дані	Звірка плану реалізації інвестиційного проекту
		Електронні інструменти залучення громадян	Участь у реалізації інвестиційного проекту
		Електронна ідентифікація та довірчі послуги	Авторизація учасників інвестиційного процесу
2	Модернізація державного управління	Електронна взаємодія	Обговорення громадської думки щодо реалізації інвестиційного проекту
		Електронний документообіг	Одержання офіційних документів від учасників
		Електронне урядування базовими галузями	Оцінка рівня інноваційної спрямованості інвестиційного проекту
3	Удосконалення процесу управління розвитком електронного урядування	Базова інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура	Проведення експертизи інвестиційного проекту на відповідність оцінці
		Ефективність управління розвитком електронного урядування	Прийняття управлінського рішення щодо реалізації / відхилення проекту

Примітка: сформовано автором на основі джерела: [11]

Як видно з табл. 2, модернізація публічних послуг, спрямована на

вдосконалення системної взаємодії між державним та приватним секторами, включає в себе план заходів щодо вдосконалення процесу обміну інформацією між суб'єктами інвестування. Так, наприклад, активізація впровадження в органи публічної влади електронних послуг надає можливості громадянам одержати необхідну інформацію про інвестиційний проект шляхом ознайомлення з нею через сайт того чи іншого органу публічної влади, а також за допомогою одержання електронних консультацій з боку відповідальних представників цього органу стосовно мети інвестиційного проекту. В свою чергу, розвиток відкритих даних надає можливості висвітлювати на сайті органу публічної влади об'єктивну інформацію про план заходів щодо обговорення проекту нормативно-правового акту, пов'язаного з реалізацією інвестиційного проекту, шляхом звірки відповідної інформації з наявним зафіксованим на сайті офіційним документом. Електронні інструменти залучення громадян дозволяють представникам населення одержувати прозору інформацію про вкладення коштів з боку органів публічної влади в ту чи іншу галузь діяльності за допомогою застосування інструменту «Відкритий бюджет», приймати безпосередню участь у реалізації інвестиційного проекту шляхом голосування «за» чи «проти» через «Бюджет участі», а також надсилати електронні звернення / петиції щодо впровадження інвестиційного проекту у процес реалізації або ж його відхилення. В той же час, запровадження порядку проходження електронної ідентифікації суб'єктів інвестування надає можливості кожним сторонам взяти участь в обговореннях, нарадах, засіданнях і т. п. через ІКТ з метою висловлення своїх пропозицій та зауважень щодо реалізації інвестиційного проекту. Це надає можливості більш об'єктивно приймати подальші рішення з боку органу публічної влади.

Відповідно, модернізація державного управління є одним з найважливіших напрямків розвитку системи електронного урядування, спрямованим на удосконалення процесу електронної взаємодії між представниками державного та приватного секторів шляхом впровадження нових та удосконалення існуючих електронних систем, які надаватимуть можливості фіксувати всю необхідну інформацію. Як вже було зазначено вище, електронна взаємодія дозволяє висловлювати населенню громадську позицію щодо реалізації інвестиційного проекту. Однак це потребує удосконалення процесу обробки інформації на форумі шляхом впровадження високошвидкісного програмного забезпечення з метою запобігання системних збоїв під час залучення великої кількості людей до процесу обговорення. Це ж саме стосується й системи електронного документообігу, яка дозволяє адресатам одержувати офіційні документи від всіх учасників інвестиційного процесу з накладеним на них електронним цифровим підписом з метою подальшої їх обробки та прийняття управлінських рішень. Говорячи про електронне урядування базовими галузями, то тут завдяки

впровадженню спеціалізованих електронних систем представники установи-інвестора (ініціатора проекту) проводять оцінку рівня інноваційної спрямованості інвестиційного проекту на основі обробки зафіксованої у відповідних системах інформації, яка стосується розвитку тієї чи іншої галузі діяльності.

В процесі управління розвитком електронного урядування представники різних органів публічної влади через базову інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру досліджують етапи співвідношення між інститутами, організаціями та суб'єктами ринкових відносин, а саме споживачами й виробниками інноваційної продукції, в реалізацію якої інвестовані кошти. Тут експертиза інвестиційного проекту на відповідність оцінці рівня його інноваційної спрямованості проводиться з урахуванням аналізу зафіксованих даних в спеціалізованих електронних системах всіх учасників інвестиційного процесу. Відповідні дані відображають розвиток подій в органах публічної влади в процесі системної взаємодії між установами-інвесторами, реципієнтами інвестицій (виробниками) та споживачами інноваційної продукції в тій чи іншій галузі діяльності. Іншими словами, експерти вивчають історію взаємовідносин між суб'єктами інвестиційного процесу, які зрештою підштовхнули на вияв ініціативи висунути на розгляд інвестиційний проект з боку певної установи. В такому разі, органи публічної влади, удосконалюючи механізм управління розвитком електронного урядування, набувають все більшого досвіду щодо прийняття остаточних управлінських рішень стосовно реалізації / відхилення інвестиційного проекту. Все це значним чином зменшує кількість реалізованих об'єктів інвестування, діяльність яких спрямована на шкоду суспільства і держави (будівництво / реконструкція закладів торгівлі спиртними та тютюновими виробами або забороненими для вживання засобами, аудіо- та відеоматеріалами, що містять шкідливу для сприйняття інформацію) і, відповідно, збільшує кількість корисних для суспільства та держави реалізованих об'єктів інвестування, що носять інноваційний характер (будівництво / реконструкція закладів освіти, культури, туризму, соціальної допомоги, охорони здоров'я, спорту; благоустрій територій), де величезним фактором слугує здійснення інвестицій в людський капітал.

Висновки. Людський капітал відіграє важливу роль в сфері людських відносин, оскільки саме рівень кваліфікації персоналу вирішує долю населення країни, кожен представник якого в тій чи іншій мірі має відношення до споживання товарів / одержання послуг у галузях діяльності, що охоплює соціальна сфера, ключовою основою розвитку яких є освіта. За допомогою одержання освітніх послуг в процесі навчання та підвищення кваліфікації людина як індивідуум починає усвідомлювати необхідність у ефективному та результативному виконанні своїх службових повноважень, яке є неможливим без

інвестування в людський капітал з боку як органів публічної влади, так і підприємств, установ та організацій державної й приватної форм власності. Підвищення рівня професійної компетентності удосконалює процес проведення оцінювання рівня інноваційної спрямованості інвестиційних проектів за кількісними та якісними показниками розвитку людського капіталу шляхом застосування ІКТ. Це значно прискорює процес формування електронної держави, метою якої є розвиток інформаційного суспільства. В свою чергу, інформаційне суспільство зумовить зміцнення стосунків між представниками органів публічної влади та населення, посилення громадського контролю і, отже, збільшення рівня довіри населення до влади.

В Україні удосконалення процесу інвестування в людський капітал є можливим лише шляхом реалізації плану заходів Концепції розвитку електронного урядування, спрямованої на розвиток системної взаємодії між державним та приватним секторами, модернізацію державного управління та удосконалення процесу управління розвитком електронного урядування. Все це є неможливим без організації процесу складання та затвердження стратегічних планів, які передбачають вкладення необхідної суми коштів не лише у розвиток тієї чи іншої галузі людського капіталу, але й у закупівлю якісного програмного забезпечення. Впровадження нових електронних систем в процес управління людськими ресурсами та удосконалення існуючих дозволить органам публічної влади оперативно приймати рішення щодо необхідності вкладання коштів в об'єкти інвестування, які можуть носити або не носити інноваційний характер.

Література:

1. Лотиш О.Я., Бригадир Б.В. Вплив освітньої складової на розвиток людського капіталу в Україні. *Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал*. Вип. 40. 2020. С. 344-351.
2. Chechel A., Ilyina A., Orlova N., Fayvishenko D., Kulchii I., Pidlisna T. Human Capital Development in the Process of the Use and Provision of Electronic Services in Ukraine. *Proceedings of the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*. 1-2 April 2020, Seville, Spain, 2020. P. 1298-1308.
3. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2021).
4. Смірнова І.І., Сімаков К.І. Оцінка рівня розвитку людського капіталу України в умовах глобалізації. *Економічний вісник Донбасу*. № 1(55). 2019. С. 151-156.
5. Самборська О.Ю. Людський капітал як фактор економічного зростання. *Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал*. № 6. 2019. С. 64-72.
6. Дзямулич М.І., Копера К.П. Інвестиції в людський капітал. *Економічний форум*. № 3. 2019. С. 189-193.
7. Сахненко О.І., Сахно І.В. Інвестування у розвиток людини як пріоритетний напрям

формування та управління людським капіталом. *Інвестиції: практика та досвід*. № 11. 2019. С. 50-55.

8. Лагутін В.Д., Ільїна А.О. Вплив держави на розвиток інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. № 3(142). 2013. С. 58-66.

9. Panchenko V., Ilyina A., Mihus I., Vavrin M., Karpenko Yu. The Role of Investment Strategy in the Strategic Management System of Service Companies. *Academy of Strategic Management Journal*. Volume 18. Special Issue 1. 2019. URL: <https://www.abacademies.org/articles/the-role-of-investment-strategy-in-the-strategic-management-system-of-service-companies-8922.html> (дата звернення: 22.03.2021).

10. Prodius O., Nechyporuk L., Stoliar O., Ilyina A., Stoyanov Ph. International Corporate Strategies and Entrepreneurial Paradigms Within the Framework of Global Business Integration. *Academy of Entrepreneurship Journal*. Volume 26, Issue 4, 2020. URL: <https://www.abacademies.org/articles/international-corporate-strategies-and-entrepreneurial-paradigms-within-the-framework-of-global-business-integration-9778.html> (дата звернення: 22.03.2021).

11. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.03.2021).

References:

1. Lotysh O.Ya., Bryhadyr B.V. (2020). Vplyv osvitnoi skladovoi na rozvytok liudskoho kapitalu v Ukraini [The Influence of the Educational Component on the Development of Human Capital of Ukraine]. *Infrastruktura rynku. Elektronnyi naukovo-praktychnyi zhurnal – Market Infrastructure. Electronic Scientific and Practical Journal*, 40, 344-351 [in Ukrainian].

2. Chechel A., Ilyina A., Orlova N., Fayvishenko D., Kulchii I., Pidlisna T. (2020). Human Capital Development in the Process of the Use and Provision of Electronic Services in Ukraine. *Proceedings of the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 1-2 April 2020, 1298-1308.

3. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy “Deiaki pytannia reformuvannia derzhavnoho upravlinnia Ukrainy”: vid 24 chervnia 2016 roku, № 474-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “Some issues of public administration reform in Ukraine” from June 24, 2016, № 474-r]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

4. Smirnova I.I., Simakov K.I. (2019). Otsinka rivnia rozvytku liudskoho kapitalu Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Assessment of the Level of Human Capital Development in Ukraine in the Context of Globalization]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbass*, 1, 151-156 [in Ukrainian].

5. Samborska O.Yu. (2019). Liudskyi kapital yak faktor ekonomichnoho zrostantia [Human Capital as a Factor for Economic Growth]. *Ekonomika APK. Mizhnarodnyi naukovo-vyrobnychiy zhurnal – Economics of AIC. International Research and Production Journal*, 6, 64-72 [in Ukrainian].

6. Dziamulych M.I., Kopera K.P. (2019). Investytsii v liudskyi kapital [Investments in Human Capital]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, 3, 189-193 [in Ukrainian].

7. Sakhnenko O.I., Sakhno I.V. (2019). Investuvannia u rozvytok liudyny yak priorytetnyi napriam formuvannia ta upravlinnia liudskym kapitalom [Investing in Human Development as a Priority Direction in the Formation and Management of Human Capital]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 11, 50-55 [in Ukrainian].

8. Lahutin V.D., Ilyina A.O. (2013). Vplyv derzhavy na rozvytok innovatsiino-investytsiinykh

protseviv v Ukraini [The Influence of the State on the Development of Innovation and Investment Processes in Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of Market Relations in Ukraine*, 3, 58-66 [in Ukrainian].

9. Panchenko V., Ilyina A., Mihus I., Vavrin M., Karpenko Yu. (2019). The Role of Investment Strategy in the Strategic Management System of Service Companies. *Academy of Strategic Management Journal*, 18, 1. URL: <https://www.abacademies.org/articles/the-role-of-investment-strategy-in-the-strategic-management-system-of-service-companies-8922.html>

10. Prodius O., Nechyporuk L., Stoliar O., Ilyina A., Stoyanov Ph. (2020). International Corporate Strategies and Entrepreneurial Paradigms within the Framework of Global Business Integration. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 26, 4. URL: <https://www.abacademies.org/articles/international-corporate-strategies-and-entrepreneurial-paradigms-within-the-framework-of-global-business-integration-9778.html>

11. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini”: vid 20 veresnia 2017 roku, № 649-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Concept of electronic governance development in Ukraine” from September 20, 2017, № 649-r]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].